

's-Gravenhage, 19 december 1995

Het verzoek om advies van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij d.d. 21 september 1995, kenmerk J. 9512629, met betrekking tot het ontwerp-Besluit ritueel slachten.

Naar aanleiding van het bovengenoemde verzoek kan de Raad voor dierenaangelegenheden U het volgende mededelen.

In het onderhavige ontwerp-Besluit worden op een aantal plaatsen, meer dan tot nu toe bij de invulling van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren gebruikelijk, in algemene termen geformuleerde doelvoorschriften gegeven. De Raad kan in algemene zin instemmen met een accentverschuiving van middelenvoorschriften naar doelvoorschriften, maar wil daarbij enkele kanttekeningen plaatsen.

Een eerste kanttekening betreft garanties voor een landelijk uniform toezicht op de uitvoering. Naar de mening van de Raad vergt met name art. 4 van het ontwerp-Besluit op dit punt aandacht. Dit artikel bepaalt dat personen die direct betrokken zijn bij de slachthandelingen de nodige kennis en vaardigheden dienen te bezitten om deze taken humaan en doeltreffend uit te voeren. Het spreekt vanzelf dat adequaat toezicht, met name op dit punt essentieel is. Merkwaaardig genoeg wordt er nergens in de toelichting op het ontwerp-Besluit op ingegaan hoe aan dit toezicht invulling zal worden gegeven en op welke wijze zorg zal worden gedragen voor een landelijk uniforme uitvoering van dit toezicht. De Raad adviseert om in de toelichting op het ontwerp-Besluit expliciet duidelijk te maken op welke wijze aan bovengenoemde punten invulling zal worden gegeven.

De Raad is daarbij unaniem van mening dat de personen die de halssnede toebrengen, naast de reeds in de wet vastgelegde machtiging door de betrokken religieuze organisaties, een schriftelijk bewijs van technische vakbekwaamheid dienen te kunnen overleggen, afgegeven door een door de overheid erkende instantie. Deze verplichting dient in het onderhavige Besluit te worden vastgelegd.

Het derde lid van artikel 5 van het ontwerp-Besluit blijkt op verschillende manieren te kunnen worden geïnterpreteerd. Aanvankelijk meende de Raad erop te moeten aandringen dat bij het islamitische offerfeest niet alleen een imam, die een gebed uitspreekt, maar ook de eigenaar van het dier op de slachtvloer aanwezig zou mogen zijn. Vanuit het departement is echter te kennen gegeven, dat het derde lid van artikel 5 juist ertoe zou strekken om de aanwezigheid van de eigenaar tijdens het offerfeest mogelijk te maken, want de imam behoorde tot de personen die bij de slachthandelingen betrokken waren. Naar de mening van de Raad dient deze laatste interpretatie veel duidelijker tot uitdrukking te worden gebracht, zowel in de tekst van het derde lid als in de toelichting. Wellicht is een nadere definitie van "slachthandeling" gewenst (zie ook hieronder).

In een aantal slachthuizen wordt de mogelijkheid geboden om tijdens het islamitische offerfeest meerdere personen op een afstand het slachtritueel te laten volgen. De Raad dringt erop aan om dergelijke voorzieningen niet onmogelijk te maken door een te strikte interpretatie van artikel 5, lid 3.

De Raad stelt voorts vast dat artikel 5, derde lid, niet zodanig mag worden geïnterpreteerd, dat aan de inspecteurs van de stichting Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming de toegang tot de slachtvloer wordt ontzegd. De LID dient naar de mening van de Raad steeds toegang te hebben tot het ritueel slachten.

De Raad acht het wenselijk om duidelijk aan te geven dat het begrip "runderen" (artikel 8, lid 2) ook kalveren omvat, terwijl ook het begrip "verdere slachthandelingen" (artikelgewijze toelichting op artikel 8) verduidelijking behoeft.

Voorts wordt in de toelichting op de artikelen 8 en 9 een aantal malen gesteld dat de voorgeschreven wachttijd moet bewerkstelligen dat geen verdere slachthandelingen worden verricht voordat het verbloeden is geëindigd. Naar de mening van de Raad moet de onderstreepte zinsnede luiden "voordat het bewustzijn en de pijngewaarwording zijn weggevallen."

In artikel 11 van het Vleeskeuringsbesluit (dat echter bij het inwerkingtreden van het onderhavige besluit komt te vervallen) is rugligging van ritueel te slachten dieren voorgeschreven. Het ontwerp-Besluit geeft geen aanwijzingen over de positie waarin de dieren moeten worden gefixeerd. Teneinde tegemoet te komen aan bezwaren (zowel op religieuze gronden als uit overwegingen van dierenwelzijn) tegen de thans gebruikelijke rugligging (die door de vertegenwoordigers van de Dierenbescherming onaanvaardbaar wordt geacht), dringt de Raad erop aan op korte termijn te onderzoeken of zijligging (inclusief het mechanisch kantelen over 90 graden) verplicht kan worden voorgeschreven voor alle onbedwelmd te slachten dieren. In dat onderzoek zal niet alleen het ongerief van de ligging, maar ook de effectiviteit van halssnede en verbloeding betrokken moeten worden. Tevens dient nagegaan te worden of zijligging aanvaardbaar is voor de betrokken religieuze groeperingen.

Art. 9, lid 2, verwijst voor de behandeling van de dieren bij het verbloeden naar bijlage D bij richtlijn 93/119/EG. De bepalingen in bijlage D verwijzen echter uitdrukkelijk naar het verbloeden van bedwelmd dieren. Kenmerk van ritueel slachten is dat de dieren in veel gevallen juist niet mogen worden bedwelmd. De Raad adviseert om duidelijk te maken dat de bepalingen van bijlage D alleen worden voorgeschreven voor zover ze eveneens van toepassing kunnen zijn op het verbloeden van onbedwelmd dieren; hetzij door art. 9, lid 2, te wijzigen, hetzij door hier in de toelichting nadrukkelijk op te wijzen.

Voorts adviseert de Raad om de laatste zin van de eerste alinea op pagina 2 van de toelichting, waar het gaat om de vermindering van het aantal afgekeurde dieren, te verhelderen. Ten minste zou moeten blijken dat het hier gaat om op rituele gronden afgekeurde dieren.

De Raad heeft met instemming kennis genomen van het door de overheid geïnitieerde overleg met de betreffende religieuze groeperingen over een vervolgbeleid op een aantal in deze ontwerp-AMvB geregelde zaken:

- a) de in de vorige paragraaf reeds genoemde volumevermindering;
- b) de mogelijkheid van reversibele bedwelming van dieren die volgens de islamitische ritus geslacht worden.

De Raad wijst op het belang van het spoedig tot stand komen van een dergelijk vervolgbeleid, waarin hij ook de labeling opgenomen zou willen zien van vlees dat afkomstig is van onbedwelmd geslachte dieren.

Tenslotte wil de Raad aandacht vragen voor het feit dat artikel 2 van het ontwerp-Besluit de werkingssfeer daarvan beperkt tot het onbedwelmd slachten. Daarmee valt de "reversibele" bedwelming buiten de werkingssfeer. Artikel 13, lid 2, van richtlijn 93/119/EG bepaalt dat de in de EG toegestane methoden van bedwelming binnenkort nader zullen worden vastgelegd. Combinatie van beide bovengenoemde bepalingen maakt dat het onduidelijk is op welke wijze in de toekomst het "reversibel" bedwelmd slachten zal worden geregeld.

De voorzitter

De secretaris

Prof. dr. S.G. van den Bergh

Dr. M.H. de Jong